

Kammarmusik av Fanny Mendelssohn Hensel

– Del 3 –

”Beträffande publicering står jag som åsnan mellan två hötappar. Hensel är för och du är emot.”

(Fanny till Felix, november 1836)

**Lea Mendelssohn-Bartholdy,
porträtt av Wilhelm Hensel.**

**Abraham Mendelssohn-Bartholdy,
teckning av Wilhelm Hensel.**

Fortsättning från
tidigare artiklar i
november och december
2018

Efter stråkkvartettens tillkomst 1834 skrev Fanny inget större verk på nästan tio år. Orsakerna var flera; familjeplikter och organisering av söndagskonserterna tog mycket tid. Hon kände sig också instängd i sin privata sfär och hämmad av Felix auktoritet. Hon talar själv om ett demoniskt inflytande och hon hamnar i en långvarig kris. Framför allt var det hans motvilja till publicering, en attityd som han ärvde från pappa Abraham, som ökade bristen på självförtroende och minskade lusten att komponera. Både Hensel och mamma Lea var positiva, men Fanny vågade ännu inte trotsa Felix.

I november 1836 skrev hon till sin bror: *”Beträffande publicering står jag som åsnan mellan två hötappar. Hensel är för och*

du är emot. Jag skulle naturligtvis helt rätta mig efter min man i vilket annat avseende som helst, men just i denna fråga är det avgörande att ha ditt samtycke.” Mot hans vilja trycktes ändå sången *”Die Schiffende”* i en antologi på Schlesinger’s förlag, som fick stort gensvar.

De två åren i Italien

I Mendelssohns släkt fanns en tradition av Italien-resor och det kom ofta brev från vänner och släktingar som var på resa i landet eller bodde där. Fanny hade en längtan till Italien redan som ung och var mycket förväntansfull inför den resa, som familjen Hensel planera-

Fortsätter på nästa sida ↓

de. Den kom att sträcka sig över ett helt år, från augusti 1839 till september 1840, och Fanny har beskrivit den som den lyckligaste tiden i sitt liv. Höjdpunkten var vistelsen i Rom, där familjen blev bekant med en grupp franska konstnärer, bl.a. Charles Gounod, som vistades som stipendiater i Villa Medici. De umgicks nästan dagligen, musicerade och gjorde utflykter tillsammans; Fanny fick en erkänsla som hon aldrig tidigare hade upplevt och hennes kreativitet blomstrade.

I december 1841 fullbordades pianosamlingen *Das Jahr* (Zwölf Charakterstücke für Forte-Piano von Fanny Hensel), som är ett av Fannys mest betydande verk. Samlingen kan ses som en andra dagbok, där varje stycke anspelar på älsklingsplatser och händelser som utspelat sig under Italienresan. Dessa stycken fick namn från de tolv månaderna, och den stämning och karaktär som finns i musiken överensstämmer ganska väl med det som Fanny har skrivit i sina brev och dagböcker.

De tolv styckena (plus *Nachspiel*) utgör en sammanhängande helhet och överstiger dramatiskt de karaktärsstycken som hon hittills skrivit. Varje stycke har också försetts med illustrativa vinjetter av maken och verser av kända poeter, vilket kan vara ett tecken på hennes strävan att visa sig som professionell tonsättare. Det målet uppnådde hon först sista året i livet när hon började publicera sin musik i eget namn. Efter Fannys plötsliga död den 14 maj 1847 på grund av en stroke föll dessa stycken i glömska. De återupptäcktes först 150 år senare och gavs ut 1989 på Furore Edition.

Under våren och sommaren 1846 kände Fanny en förnyad livsglädje, kanske mycket tack vare en ny bekantskap med Robert von Keudell, duktig pianist och filosofi-studerande från Königsberg, sedermera ambassadör i Rom. Han besökte familjen nästan dagligen, musicerade med Fanny, pratade musik, intresserade sig för hennes kompositioner, uppmuntrade och stöttade henne.

Det sista stora verket

Redan vid uruppförandet vid 1847 års första söndagskonsert den 11 april hade Fannys Trio d-moll för piano, violin och violoncell stor framgång. Den skrevs som en födelsedagspresent till systemen Rebecka och publicerades tre år senare posthumt av Breitkopf & Härtel som op. 11. Här finns släktskap med Felix båda pianotrios men har ändå ett eget tonspråk och annorlunda upplägg. Tonarten d-moll är densamma som i Felix första trio och båda börjar huvudtemat med en uppåtstigande kvart A-D. Hos Felix är det cellon

Fanny Mendelssohn-Hensel, teckning av Wilhelm Hensel.

som introducerar melodin till ett mjukt, synkoperat pianoackompanjemang medan Fanny låter violin och cello spela temat unisont till snabba, vågliknande sextondelsrörelser i pianots basregister. Efter bara några takter växer dynamiken från piano till forte och satsen, som är i sonatform, visar på en fantasifull stringens och expressivitet med stora kontraster mellan dramatiska och lyriska avsnitt. Med sina tonartsbyten blir musiken spänningsladdad, och de kantabla delarna känns inte heller rofyllda med sina oroliga, hotfulla tremolon i pianostämman.

Andra satsen, *Andante espressivo*, karaktäriseras av punkterade rytmer och melodiska dialoger i stråkarna, som ibland ackompanjeras av stackaterade brutna treklanger i pianot. Denna långsamma sats följs av ett kort allegretto som bär överskriften "Lied". I ett fyrsatsigt verk av detta slag är den tredje satsen vanligtvis ett scherzo, men här har Fanny valt en enkel, sångbar "Lied ohne Worte" som en vilopunkt före finalen. Den fjärde avslutande satsen, *Allegro moderato*, inleds med en lång pianokadens och är all-

igenom virtuos och intensiv. Tonartsbyten, kontrasterande rörelser mellan stråkar och piano och tempoväxlingar är karakteristiska drag i denna sats, som slutar med en reminiscens av första satsens andra tema.

I den här trion visar Fanny, att hon har hittat en egen stil och att hon med sin livserfarenhet vågar och även har förmåga att bryta invanda mönster. Hennes plötsliga död bara några veckor efter uruppförandet omöjliggjorde tyvärr en fortsättning på denna intressanta utveckling.

Felix blev djupt deprimerad efter Fannys död och hämtade sig aldrig efter denna chock. Vid sitt sista besök i Berlin tog han med sig hennes pianotrio och även andra manuskript, som han lämnade till Breitkopf & Härtel för publicering. Först 1850 gavs op. 8, 9, 10 och 11 ut. Felix avled också av stroke ett halvår senare och syskonen ligger begravda bredvid varandra vid Trefaldighetskyrkan i Berlin-Kreuzberg.